

Commentaar op Paulus' Zendbrief

AAN DE

PHILIPPENSEN

DOOR

D. HIERON. ZANCHIUS

UIT HET LATIJN VERTAALD DOOR

G. WIELENGA

V. D. M. TE DELFT.

KAMPEN — J. H. KOK — 1906.

VOORWOORD VAN DEN VERTALER.

In 1889 verscheen in de Bibliotheca Reformata bij J. A. Wormser te Amsterdam onder toezicht van Prof. Dr. A. H. de Hartog een herdruk van Zanchius' uitnemenden Commentaar op den brief van Paulus aan die van Efeze. Het tweede deel is voorzien van een voorwoord, dat ons veel belangrijks mededeelt aangaande den persoon en arbeid van dezen welbekenden theoloog. Tot dusverre bleven wij evenwel nog verstoken van een herdruk der Commentaren op de brieven aan de Philippensen, Colossensen en Thessalonicensen.

Het dacht ons echter goed deze belangrijke werken niet in het Latijn te doen herdrukken, omdat wij ze in handen wenschen te zien van een breeder kring van lezers en onderzoekers der Heilige Schriften.

Door de goede hand onzes Gods over ons is er een opleven merkbaar van onze oude Gereformeerde theologie, en is de vraag naar de beste werken onzer Gereformeerde vaders niet beperkt tot degenen die theologen zijn van beroep. Ook de meer ontwikkelde leden der gemeente nemen met graagte van hun inhoud kennis. Wij hebben daarom de moeite genomen Zanchius' verklaring van den brief aan de Philippensen in onze taal over te brengen, in het vertrouwen dat dit schoone werk daardoor in breeder kring zijn lezers zal vinden. Zanchius' Commentaren zijn bij uitnemendheid practisch; zij geven den onderzoeker al wat hij begeeren kan tot recht verstand van woord en zin, terwijl telkens schoone verhandelingen tusschengevoegd zijn over de theologische onderwerpen die in den tekst ter sprake kwamen.

Zoo biedt deze Commentaar behalve de uiteenzetting van dezen zendbrief ons opstellen over de ambten in de kerk van Christus, in het bijzonder over dat der Dienaren; over het Christelijk leven, het martelaarschap, de Christelijke barmhartigheid, de vreeze Gods, het weren

van valsche leeraren, de vernedering van Christus, zijne gehoorzaamheid en dood; de verhooging van Christus enz. Alle onderwerpen die ook nu nog van practisch belang zijn. De voornaamste stukken der leerstellige Godgeleerdheid worden hier uit de Schrift zelve geput en in haar licht behandeld.

Deze Commentaar is eenigszins anders ingericht dan men van andere exegeten gewoon is. Eerst geeft de geleerde schrijver een algemeene inleiding op het geheele werk; vervolgens vindt men weer bij elk hoofdstuk en elke perikoop een korte zakelijke inhoudsopgave. De verklaring zelve is drievoudig. Eerst hebt ge een behandeling van taalkundige moeilijkheden, met opgave van verschillende lezingen en vertalingen; dan worden van dezelfde perikoop de woorden en zaken breedvoerig besproken; terwijl eindelijk nog de theologische onderwerpen uit de behandelde perikoop elk afzonderlijk aan een onderzoek worden onderworpen. Door de hoofden boven de bladzijden zal den lezer aanwijzing worden gegeven welk deel der verklaring voor hem ligt.

Tot rechte waardeering van het hoog belang dezer Commentaren, volgt nog een kort bericht aangaande het leven en werken van D. H. Zanchius.

Hieronymus Zanchius werd den 10 Febr. 1516 te Alzano in Campanië uit vermogende ouders geboren. Zijn vader was een bekend Italiaansch geschiedschrijver. Deze liet zijn zoon opvoeden in het klooster der Augustijner monniken. Na voleindigde philosophische en theologische studiën kwam Zanchius in het klooster te Lucca. Hier geraakte hij bekend met de geschriften der kerkvaders, waarvan vooral, die van Augustinus een diepen indruk op hem maakten. Het lezen der werken van Bullinger, Melancton, Luther en Calvijn, was het middel in Gods hand om zijne oogen te openen voor de dwalingen van Rome en hem een oprecht aanhanger der reformatie te maken. Vooral de loci communes van Melancton en de institutie van Calvijn gaven hiertoe den doorslag. Den 13 October 1551 vluchtte Zanchius uit het klooster en

vond hij een onderkomen te Genève, waar de persoonlijke ontmoeting met de Geref. theologen zijne overtuiging bevestigde. In 1553 ontving hij eene aanstelling aan de Universiteit van Straatsburg voor de exegete van het Oude Testament. Daar de meeste professoren de leeringen van Luther toegedaan waren en vooral Marbach er grooten invloed had, duurde het niet lang of er rezen ernstige geschillen tusschen Zanchius en zijn collega's, die zijne rechtzinnigheid in verdenking brachten en zelfs spraken van de »dolingen van Zanchius". Hij verdedigde zich in een 14 tal stellingen, die handelden over de voornaamste stukken der theologie, zooals de verkiezing, het geloof, de kerk enz. Vooral zijne Geref. opvatting van de praedestinatatie en de volharding der heiligen kon geen genade vinden in de oogen zijner ambtgenooten en Zanchius zag zich gedwongen in 1563 Straatsburg te verlaten. Na een kort verblijf te Chiavenna en Piuri begaf Zanchius zich op aandringen van Zacharias Ursinus in 1568 naar Heidelberg. Hij werd aangesteld als professor, met de opdracht om de hoofdzak der Theologie naar de Schrift en de kerkvaders in loci communes te doceeren. Zijn Commentaren zijn ons een bewijs op welke uitnemende wijze hij zich van deze taak kweet. Binnen korten tijd was Zanchius het licht der Heidelbergse Universiteit.

Onder de voornaamste werken van zijne hand, die gedurende zijn verblijf te Heidelberg het licht zagen, noemen wij: de tribus Elohim sive de uno vero Deo aeterno, patre, filio et Spiritu Sancto (1572); de natura Dei seu de divinis attributis; de operibus Dei intra spatium sex dierum creatis; de primi hominis lapsu, de peccato et de lege Dei. Dit laatste werk mocht hij evenwel niet voleindigen.

Toen Lodewijk VI, die de Luthersche reformatie was toegedaan, den Godzaligen keurvorst Frederik III opvolgde, moesten de meeste professoren, waaronder ook Zanchius, Heidelberg verlaten. Hij ontving evenwel van den Gereformeerden Paltzgraaf, Joh. Casimir, een zetel aan de door hem gestichte Universiteit te Neustadt, waar hij van af

1578 optrad als professor in de exegese van het Nieuwe Testament. Van de te Frankfort vergaderde vertegenwoordigers der Gereformeerde Duitsche Staten ontving hij de opdracht eene harmonie op te stellen van de reeds bestaande belijdenisschriften. Mede als vrucht van dezen zijnen arbeid, verscheen in 1581 van de hand van Beza en Danaeus eene *harmonia confessionum fidei orthodoxarum*. Hier te Neustadt behandelde hij met zijne studenten de brieven van Paulus aan de gemeente te Efeze, Philippi, Colosse en Thessalonica. Na zijn dood werden deze verklaringen uitgegeven. De brief aan Efeze verscheen in 1594, de overigen in 1595; terwijl eene uitgave van zijn opera omnia in 1619 het licht zag bij Samuel Chrispinus te Genève.

Hoewel Zanchius na den dood van Lodewijk VI door diens opvolger weder benoemd werd tot professor aan de hoogeschool te Heidelberg, en hij in 1578 beroepen werd aan de Universiteit van Leiden, verkoos hij toch te Neustadt te blijven. Hier zagen nog vele geschriften van zijne hand het licht, velen van polemischen aard om de Gereformeerde belijdenis tegen lasteringen en aanvallen van buiten te verdedigen. Een volledige lijst van zijne werken vindt men o. a. in de voorrede voor de nieuwe uitgave van zijn Commentaar op Efeze, dl. 2, bl. X.

Zanchius ontsliep in den Heere tijdens een bezoek dat hij aan Heidelberg bracht den 19 Nov. 1590. Hij was een der geleerdste theologen der 16e eeuw en heeft met buitengewone scherpzinnigheid de Calvinistische dogmatiek ontwikkeld en verdedigd.

Moge ook deze vertaling van Zanchius' belangrijken Commentaar op den brief aan die van Philippi onder den zegen des Heeren er toe medewerken dat de waarheid die naar de Godzaligheid is, in steeds breeder kring worde gekend en beleeft.

INLEIDING.

Voordat ik een aanvang maak met de verklaring van den brief aan de Philippensen zelf, die in orde volgt op dien aan de Efeziërs, welken wij zooveel in ons was met alle nauwgezetheid verklaard hebben, eischt het opschrift boven den brief, dat wij de volgende drie zaken kortelijk uiteenzetten.

1. Ten eerste hebben wij te handelen over de Philippensen, aan wien de brief gericht is, en over hunne stad Philippi. Over Paulus, den auteur van den brief, behoeven wij niet te spreken, daar wij over hem genoeg gezegd hebben in onze inleiding op den brief aan de Efeziërs.

2. Ten tweede zal ik daarom spreken over de omstandigheid, door welke de apostel er toe geleid is om dezen brief te schrijven.

3. Ten slotte zal ik kortelijk handelen over het karakter en den inhoud van den brief, en welk doel de apostel met dezen ganschen brief beoogt.

Wanneer ik deze zaken uiteen zal gezet hebben, zal ik een aanvang maken met de verklaring van het eerste hoofdstuk, in zijne onderdeelen verdeeld, nadat ik er eerst in het kort den inhoud van heb opgegeven.

Ten eerste hebben wij dus te handelen over de stad Philippi en over de Philippensen. Onder de roemruchtige en rijkste landstrecken van Europa, hetwelk het voornaamste en edelste deel der bewoonde wereld is, wordt door Ptolemeus en andere geografen Macedonië gerekend voor het rijkste, vruchtbaarste en machtigste; vroeger was het 't gebied van Philippus, den vader van Alexander den Grooten; thans is het geheel in de macht van de Turken. Hoe groot zijn macht was blijkt behalve bij Ptolemeus, ook uit Plinius, die zegt dat het door vijftig volksstammen bewoond was. Door een bepaalde openbaring Gods werd Paulus geroepen om dit gebied te beschijnen met het licht des Evangelies. Hand. 16.

Thessalonica is verder de hoofdstad van geheel Macedonië; maar

behalve nog andere steden is ook deze waarvan de apostel hier spreekt, wanneer hij zegt: aan al de heiligen, die te Philippi zijn, gelegen in de nabijheid van Neapolis, de eerste stad die men ontmoet, wanneer men van Thracië naar Macedonië gaat, een groote zeeplaats, zooals eveneens blijkt uit Hand. 16. Van Neapolis komt men te Philippi.

Uit het volgende kan echter eenige twijfel rijzen: Ptolemeus (Tab. 10, Europae) stelt onder de steden van Macedonië Neapolis vooraan; hetzelfde vermeldt Plinius (lib. 4, cap. 10). Maar Lucas schrijft duidelijk in Hand. 16: van Troas afgevaardigden zijnde, liepen wij recht naar Samothrace, en den volgenden dag naar Neapolis, en vandaar naar Philippi, welke is de eerste stad van dit deel van Macedonië, eene kolonie. Het is niet aan te nemen dat Ptolemeus en de andere geografen in de beschrijving van deze landstreek allen gedwaald hebben; maar nog veel zekerder staat het vast dat Lucas niets onwaars kan geschreven hebben. Maar op welke wijze is Philippi dan de eerste stad van Macedonië geweest, en toch ook weer niet de eerste?

Ik antwoord hierop, dat deze knoop gemakkelijk ontward kan worden, indien men maar behoorlijk let op de ligging van die steden. Het genoemde Neapolis is een stad aan de zee, tegenover Thracië; vandaar komt men aan de rivier, genaamd de Strymon; over welke de stad Philippi is gelegen. Deze rivier nu is, volgens zeggen van Plinius, de grenslijn van Macedonië, dat wil zeggen van dat deel dat tegen Thracië is gelegen. Hieruit volgt dat de eerste stad van Macedonië op het vaste land aan deze zijde van den Strymon Philippi is; en hierop doelde Lucas in de Hand. der Apostelen, in overeenstemming met Plinius en andere ongewijde schrijvers. Maar overigens, ook al is de grenslijn die Macedonië van Thracië scheidt genoemd Strymon, toch behoorde ook Neapolis, hetwelk aan gene zijde der rivier aan de zee gelegen was, tot Macedonië, en was het in zekeren zin een grenspaal tusschen Macedonië en Thracië. En hierop doelen Ptolemeus en Plinius en anderen, wanneer zij onder de steden van Macedonië Neapolis de eerste plaats toekennen. Philippi is dus de eerste stad van Macedonië, wanneer ge let, op de ware grenslijn die Macedonië van Thracië scheidt, n.l. de rivier de Strymon; maar het was niet onbetwist de eerste, doch ook Neapolis werd daarvoor gehouden, wanneer men ook wat aan gene zijde van de Strymon gelegen is bij Macedonië trekt. Want dan is Neapolis aan de zee, de eerste stad van Macedonië. Laat ik hier een duidelijke

lijk voorbeeld bij aanhalen: volgens de betrouwbare oude beschrijving van Caesar liggen alle Germaansche steden aan gene zijde van den Rijn, die Gallië van Duitschland scheidt; maar indien gij op het oog hebt dat groote deel van dit land aan deze zijde van den Rijn dat door de Germanen in bezit is genomen, kunnen we ook Spiers en Worms en Neustadt Germaansche steden noemen. Voor degenen die uit Gallië naar Germanië komen, zal dan van dit deel van Germania, volgens het eerste standpunt, Heidelberg de eerste stad zijn, want die stad ontmoet men het eerst aan gene zijde van den Rijn; maar van uit het ander standpunt zal Metz de eerste zijn, voor zoover dit ook werkelijk tot Germanië behoort. Het is dus duidelijk dat er geen tegenstrijdigheid is tusschen Lucas en de profane geografen.

Bovendien voegt Lucas er in overeenstemming met de profane schrijvers aan toe, dat deze stad Philippi niet alleen de eerste stad van Macedonië was, maar ook dat zij eene kolonie, eene nederzetting was, en wel van de Romeinen; zooals blijkt uit het optreden van sommige Philippensen tegen Paulus en Silas (Hand. 16). Hij doet dit ter aanbeveling van die stad. Want de Romeinsche koloniën genoten de voorrechten van het Romeinsche volk, en hunne burgers werden Romeinsche burgers genaamd, en hadden het recht om naar een ambt te Rome te dingen en het stemrecht uit te oefenen, ook al waren zij niet te Rome geboren; gelijk blijkt uit verschillende boeken van Cicero en andere schrijvers. Zulk een kolonie was ook Tarsus, waar Paulus geboren is; gelijk hij ook zelf gebruik gemaakt heeft van dit recht tot bescherming van zijn eigen persoon (Hand. 16). Terwijl er nu twee soorten van koloniën waren, sommigen alleen Latijnsche, anderen bepaaldelijk Romeinsche, zoo werden de Romeinsche voor hooger in rang en van meerderen invloed gehouden dan de Latijnsche, want de Latijnsche hadden alleen het z.g.n. jus Latii, terwijl de Romeinsche ook het jus populi Romani hadden.

Deze stad Philippi was dus een Romeinsche kolonie van het edelste soort.

Wat nu den NAAM aangaat beweren sommigen, dat deze stad eerst Dathon werd genoemd, welke naam listigheid of schalkschheid beteekent, doch zij hebben hiervoor geen overtuigend bewijs of gezaghebbend getuige. Diodorus Siculus schrijft, dat de stad vroeger *Κρυϊδας* (Kryidas) heette, en dat, gelijk ook anderen melden naar de Thassiërs, die haar gesticht hebben; dat zij vervolgens ingenomen, versterkt en uitgebreid is door Philippus, den koning der Mace-

doniërs, en daarna diens naam Philippi ontving. Hierin stemmen alle betrouwbare schrijvers overeen, zooals Ptolemeus, Stephanus die ook Artemidorus aanhaalt, en anderen. De woorden van Diodorus, waar hij over Philippus spreekt, zijn de volgende: »daarna kwam hij tot de stad Krênides; nadat hij haar uitgebreid had met een menigte gebouwen vernoemde hij haar Philippi, naar zijn eigen naam». Daarom werden de inwoners van die stad in het Grieksch *φιλιππεις* (Philippéïis) of *φιλιππινοι* (Philippinoi) genoemd; Paulus noemt ze *φιλιππισιοι* (Philippisioi). Maar waarom werd die stad eerst *Κρηνιδας* (Krênidas) genoemd? Sommigen zeggen omdat uit den heuvel, waar zij rondom gebouwd was, vele vruchtbare bronnen ontsprongen. Want *κρηνη* (Krênè) beteekent bron. Doch hier komt nog een andere reden bij: zij werd zoo genaamd niet alleen om de bronnen van water, maar ook om de bronnen van goud, want er waren daar vele goudaders of goudbronnen, d. w. z. rijke goudmijnen; zoo zelfs dat men zegt dat Koning Philippus jaarlijks meer dan twintig talenten ontving, een som die zes honderd duizend Gallische kronen waard is. Om deze goudaders of bronnen werd de stad dus eerst *κρηνιδας* (Krênidas) genoemd, doch later heette zij Philippi; want het was een zeer rijke stad. Nu heet zij Grixopolis of Chrysopolis, naar ik meen omdat zij zoo rijk is aan goud. Maar deze zoo edele en rijke stad, die ook zeer bekend is omdat aldaar het leger van Brutus en Cassius door Octavianus en Antonius verslagen is, werd nu nog de uitnemendste eere toegevoegd, nl. dat volgens een uitdrukkelijk bevel Gods (zooals wij lezen in Hand. 16) daar in de eerste plaats, en vervolgens in enkele andere steden van Macedonië, de Apostel Paulus is gekomen met Silas en Timotheus, om aldaar het Evangelie te prediken; vervolgens dat deze stad zich bekeerd heeft tot Christus, door den dienst van Paulus en zijne medgezellen, nadat als eersteling was toegebracht Lydia, de purperverkoopster, zooals men haar pleegt te noemen; eveneens dat de apostel in dezelfde stad veel lijden en gevangenis en rampen verdragen heeft ter wille van Christus en om het uitwerpen van den waarzeggenden geest; ja ten slotte, dat het haar van den Heere gegeven is om niet alleen in den Heere Jezus te gelooven, maar ook voor Hem te lijden, daar haar de gave der standvastigheid geschonken was, gelijk de apostel schrijft in den zendbrief hfdst. 1.

Dit wat aangaat de stad Philippi en de Philippensen.

Wat *het tweede* betreft, nl. door welke aanleiding de Apostel er toe gedreven is om dezen brief aan de Philippensen te schrijven,

dat blijkt deels uit hfdst. 4 en deels uit hfdst. 3, ja eigenlijk uit den ganschen zendbrief.

In hfdst. 4 lezen wij dat, toen de apostel wegens zijn vrijmoedige belijdenis van Christus, te Rome in de gevangenis geworpen was en de Philippensen dat vernomen hadden, zij hem door de hand van hun verzorger Epaphroditus een gave gezonden hebben en dat nog wel een vrijgevige, welke de apostel een offerande noemt van welriekende reuke. In hfdst. 3 lezen wij aldus: ziet op de honden, ziet op de kwade arbeiders, ziet op de versnijding. Uit deze plaats kunnen wij gemakkelijk afleiden, gelijk wij ook gezien hebben in den brief aan de Efeziërs, dat velen die uit de besnijdenis waren, al hadden zij Christus beleden, toch de besnijdenis en de werken der wet als noodzakelijk ter zaligheid met het geloof in Christus vereenigden, wat voorzeker niet anders was dan van Christus af te vallen.

In hfdst. 1 en elders prijst de apostel de Philippensen wegens hunne lijdzaamheid en standvastigheid in het geloof in Christus en omdat zij veel verdragen hebben wegens het zuiver houden van de apostolische kerk. Aanleiding om te schrijven, gaven dus aan den apostel de giften en het geld hem door de Philippensen gezonden. Want het betaamde hem hun daarvoor dank te zeggen, gelijk hij dan ook gedaan heeft. Aanleiding gaven hem ook de berichten, welke hij ontvangen had van Epaphroditus aangaande de valsche leeraren uit het Judaïsme. Want het betaamde hem de Philippensen te waarschuwen, dat zij zich niet lieten verleiden, en hun te herhalen de korte hoofdzaak van het Evangelie; wat hij in dezen brief dan ook getrouwelijk gedaan heeft, inzonderheid in hfdst. 2 en 3. En ten slotte gaf hem aanleiding om te schrijven wat hij van denzelfden Epaphroditus vernomen had aangaande de standvastigheid der Philippensen. Daarom prijst hij hunne standvastigheid, en onderricht hen dat deze eene bijzondere gave Gods is, waarvoor zij dan ook God moeten danken; gelijk hij zelf doet.

Ten derde. Uit het tweede punt over de aanleiding tot het schrijven van den brief kan nu gemakkelijk het derde afgeleid worden, nl. wat het karakter is van den brief, zijn korten inhoud en onderwerp. Deze brief heeft geen bepaald onderwerp dat er in behandeld wordt, zooals die aan de Romeinen en de Galaten, die tot stof hebben de rechtvaardigmaking alleen uit genade Gods en door het geloof in Christus, of zooals de brief aan de Hebreërs, die handelt over het priesterschap van Christus en eenige andere stukken; maar het is een soort van intiem schrijven, waarin begrepen zijn verschillende

genadewerkingen, mededeelingen van handelingen, gelukwensen, waarschuwingen, vermaningen, aanbevelingen en dergelijke zaken; waarmee evenwel vergezeld gaat eene veelvuldige onderwijzing in den godsdienst. In hfdst. 2 vooral is in bewonderenswaardige beknoptheid saamgevat de geheele leer aangaande den persoon van Christus, van zijn twee naturen, zijn ambten, zijn vernedering en verhooving. In hfdst. 3 leert de apostel ons duidelijk waarin onze waarachtige rechtvaardigheid en zaligheid gelegen is en waarin ze niet gelegen is. En al deze onderwerpen en nog vele onderscheidene anderen hebben allen een en dezelfde strekking, nl. dat de Philippensen in de ware leer aangaande Christus, in den zuiveren godsdienst en in de begeerte naar een christelijk leven bevestigd en versterkt zullen worden.

Op deze hoofdzaak loopt alles uit. Om een voorbeeld te geven: na de begroeting dankt hij God, dat Hij, terwijl vele anderen avvallig zijn geworden, de Philippensen standvastig heeft bewaard in den waren godsdienst. Maar waartoe doet hij dat? Om hen daardoor te meer tot volharding aan te zetten. Verder vertelt hij van zijn eigen toestand, dat hij wegens de verdediging van het Evangelie te Rome in den kerker is geworpen; maar dat deze zaak tegen alle verwachting der tegenstanders tot meerderen voortgang van het Evangelie heeft gediend. Waartoe zegt hij ook dit? Immers om door zijn voorbeeld hen tot volharding te prikkelen, dat alle kruisden waren geloovigen steeds ten goede zal keeren. Hij voegt er aan toe, dat hij niet twijfelt of waar God het goede werk in hen begonnen heeft, Hij het ook volmaken zal tot den einde toe. Ook dit heeft dezelfde bedoeling als het voorgaande. Tot hetzelfde einde strekt dat hij hun vervolgens betuigt, dat zij met terzijdestelling van alle eerzucht eensgezind zullen zijn, een van hart en van gevoelen, d. w. z. overeenstemmende in de leer der godzaligheid, en dat hij hen aanspoort om dat te doen door hun Christus tot een voorbeeld te stellen, in het kort hun uiteenzettende, wie Christus is, wat Hij voor ons heeft gedaan en wat de vrucht is van zijne gehoorzaamheid aan den Vader. Kortom, de strekking van alles wat de apostel schrijft is een en dezelfde, nl. dat wij opgewekt worden tot standvastigheid en volharding in den waren dienst van Christus in de onderlinge liefde en in den ijver tot een christelijk leven. Nu vatten wij het onderwerp en den hoofdinhoud van den brief. Wat nu in elk hoofdstuk in het bijzonder is begrepen, en wat de hoofdinhoud van elk hoofdstuk is, zal ter plaatse worden aangetoond. Hier hebben wij de inleiding tot dezen brief te beëindigen.

HOOFDSTUK I.

De korte inhoud van dit hoofdstuk is deze:

Na het opschrift en de groetenis, betuigt de apostel dat hij God dankt dat de Philippensen gebracht zijn tot de gemeenschap van het Evangelie, en dat zij daarin van den eersten dag van hunne bekeering af, tot op dien tijd toe steeds waren gevorderd, en dat hij verzekerd is dat God Zijn goed werk; hetwelk Hij in hen begonnen heeft, tot den einde toe zal volmaken. Voorts dat hij niet alleen hoopt dat dit zal geschieden (gelijk de liefde waarmee hij jegens hen vervuld is eischt) maar dat hij ten allen tijde God hierover bidt nl. dat zij meer en meer overvloedig mogen worden in de kennis van Christus, vervuld met vruchten der gerechtigheid, tot heerlijkheid en prijs van God. Dit is het eerste deel.

Vervolgens schrijvende over zijne banden, waarover de Philippensen bezorgd waren, zegt hij, dat zij meer tot bevordering dan tot verwoesting of onderdrukking van het Evangelie gestrekt hebben, en hij verklaart hoe dit geschied is, er bijvoegende dat hij verzekerd is dat gansch zijn lijden tot zijne zaligheid zal strekken, terwijl hij den grond van deze hope aangeeft; ja, hij voegt er zelfs aan toe dat hij weet, d. w. z. hoopt, dat hij verlost van zijne banden, tot hen zal komen te Philippi, tot hunne zaligheid. Dat is het tweede deel.

Ten slotte spoort hij hen aan dat zij intusschen wandelen waardiglijk het Evangelie; dat zij zich in geen ding door den tegenstander laten verschrikken, maar allen tegenspoed moedig verdragen en volharden in de leer en in het geloof, standvastig zijnde, terwijl hij hun ook zijn apostelschap tot een voorbeeld stelt; daar zij zelf zijne lijdzaamheid en standvastigheid te Philippi aanschouwd hebben, en nu ook te Rome van hem vernemen. Dit is het derde deel.

Dit hoofdstuk bestaat dus uit drie deelen, behalve de begroeting; het eerste omvat vs. 3 tot vs. 11, het tweede vs. 12 tot vs. 26, het derde vs. 27 tot het einde van het hoofdstuk. Wij moeten wel op-

merken dat al deze drie deelen tot het hoofddoel van den ganschen brief (zooals ik gezegd heb) zich uitstrekken. Wat toch is deze bedoeling van den ganschen brief? »Dewijl God u door Zijne genade tot de gemeenschap van het Evangelie geleid heeft, zoo moet gij standvastig en krachtig in deze leer van het Evangelie en in deze gemeenschap met Christus en Zijne gemeente volharden en opwassen«. Wij zullen dit opmerken in de verschillende onderdeelen; doch vooraf moeten wij kortelijk het opschrift en de begroeting uiteenzetten.

Opschrift en Begroeting.

Vers 1—2.

Vs. I. *Paulus en Timótheüs dienstknechten van Jezus Christus, aan alle de heiligen in Christus Jezus, die te Philippi zijn, met de opzieners en de diakenen.*

Het opschrift leert ons in de eerste plaats wie de auteur is van den brief, en wie er mede instemt, en ten tweede aan wien hij is gericht. De auteur is Paulus, de apostel der heidenen, die het eerst te Philippi het Evangelie gepredikt heeft. Degene, die met den brief instemt en misschien hem ook geschreven heeft, terwijl Paulus hem dicteerde, is Timótheüs, de leerling en metgezel en getrouwe helper van Paulus in het Evangelie; beiden zijn bekend en bemind bij de Philippensen, beiden zijn dienstknechten van Christus. Daarom zegt Paulus: Paulus en Timótheüs, dienstknechten van Jezus Christus. Het moge zijn dat Paulus de auteur was van den brief en Timótheüs niet, ja, dat Paulus een apostel was en Timótheüs niet, toch voegt Paulus Timótheüs aan zich toe in de onderschrijving van den brief, gelijk hij dit ook doet in den zen aan de Corinthiërs en in dien aan de Colossensen. Hij noemt zich met denzelfden titel als Timótheüs nl. dien van dienstknecht van Christus, om tusschen zich en Timótheüs geenerlei onderscheid te maken, en vervolgens omdat hij wil, dat de lezers het er voor houden dat deze brief, zoolwel door Timótheüs als door hem zelf aan de Philippensen gezonden was. Dit was een bewijs van de hoogste nederigheid en liefde jegens de gemeente, want hij wilde Timótheüs' gezag verzekeren bij de gemeenten en inzonderheid bij de Philippensen. En met welke bedoeling? Tot hun nut, want hij was van plan hem tot de Philippensen te zenden, gelijk blijkt uit hfdst. 2. Dit was de oorzaak van deze ondertrekking.

Wanneer hij zich zelve wederom apostel noemt en zegt dat hij niet minder is in rang dan de andere apostelen, gelijk in den brief aan de Galaten en aan de Corinthiërs, doet hij dit eveneens tot groot nut van de gemeenten. Want hij verdedigde zijn gezag niet uit eerezucht, maar om zijn prediking in bescherming te nemen, tot onze zaligheid. Wij kunnen hier dit uit leeren, dat met welken naam wij ook genoemd worden, wij steeds alle dingen moeten aanwenden en richten tot heil der gemeenten en daardoor tot eere Gods.

De naam *dienstknechten van Jezus Christus* is wel gemeen aan alle Christenen, dewijl zij, gekocht tot den prijs van Christus' bloed, Hem moeten onderdanig zijn en geheel en al door Zijn wil zich moeten laten leiden; doch hier wordt het door Paulus in bijzonderen zin gebruikt van degenen die in den dienst des Woords bezig zijn; gelijk hij ook elders zich dikwijls een dienstknecht van Jezus Christus noemt, en ook Jacobus zijn zendbrief begint: Jacobus een dienstknecht van Jezus Christus. Petrus evenwel voegt in zijn tweeden brief de beide namen bijeen door te zeggen: Simon Petrus een dienstknecht en apostel van Jezus Christus.

Het wil voorzeker meer zeggen, indien men een dienstknecht dan indien men een dienaar van iemand is. Dienaren (ministri) worden ook zij genaamd, die voor een bepaalden tijd in een bepaalde betrekking en voor een zeker loon iemand dienen, als dienaren van hunne heeren; maar dienstknechten (servi, *δουλοι*) worden zij alleen genoemd, die zooals zij waren voor altijd aan iemand naar het lichaam verbonden waren; zoodat hun meesters over hen het recht hadden van leven en dood, en zij alles wat zij verwierven geheel aan hunne meesters moesten afdragen als hun toebehoorende; terwijl zij in 't kort niets mochten doen dan op bevel en naar den wil van hunne meesters.

Dit epitheton leert den dienaren des Woords in het bijzonder wat hunne roeping is; dat zij in gansch bijzonderen zin geheel en al aan Christus verbonden zijn, zoodat zij steeds van Zijn bevel moeten afhangen, en steeds in hunne bediening moeten zoeken niet wat het hunne, maar wat van Christus is; gelijk de apostel in het 2e hfdst. van Timotheus betuigt. Vervolgens moeten zij zonder eenige vreeze alle menschen bestraffen, ook koningen en prinses, wanneer de eere van Christus en het heil der kerk dit eischt; ja zij moeten hun leven voor Christus feil hebben, want zij zijn dienstknechten van Christus; en behooren niet slechts met woorden zich dienstknechten van Christus te noemen, maar metterdaad zich zoodanigen in hunne

harten te gevoelen. Hoeveel meer dan anderen zij intusschen dienstknechten van Christus zijn, des te meer eere zijn zij ook waardig boven alle andere Christenen. Want het is eene zaak van groote onderscheiding, om een dienstknecht te zijn van zulk een groot Meester, n.l. van Christus.

In de tweede plaats wordt door dit opschrift te kennen gegeven aan wien deze brief gericht is, n.l. *aan al de heiligen in Christus Jezus, die te Philippi zijn, met de opzieners en diakenen.*

Over de Philippensen hebben wij boven reeds genoeg gezegd, en over de beteekenis van het woord *heiligen* hebben wij meermalen gesproken bij den brief aan de Efeziërs. Met heiligen bedoelt de apostel allen die in den doop den naam van Christus beleden hebben en die niet openlijk van Hem afgevallen zijn, al is het dat zij door de zwakheid des vleesches somtijds nog in de zonde vallen. Want de zaak staat aldus.

Kadosch beteekent eigenlijk rein, zuiver, en het werkwoord wil zeggen: zuiver of rein maken. In Ex. 19 staat *vekadesch*: hij zal geheiligd worden en zijne kleederen, d.w.z. hij zal rein gemaakt worden. Alleen God is uit zich zelve en door Zijn eigen natuur *kadosch*, heilig, Jes. 6, en de bewerker van alle heiligheid Joh. 1: God is een licht en er is geene duisternis in Hem. Hiermede wordt aangeduid de volmaaktheid, heiligheid en reinheid Gods. Hieruit volgt, dat alles wat die Goddelijke natuur en heiligheid deelachtig wordt, nu ook heilig wordt genoemd en heilig is; evenwel niet van zich zelve maar door een oorzaak van buiten; en dat naar mate iemand meer dier Goddelijke heiligheid en allerreinste natuur deelachtig is, hij ook te meer een heilige wordt genoemd. Er zijn dus twee soorten van heiligheid: de eene die men van zich zelve en uit zijn eigen natuur bezit, en deze is alleen in God; de andere die men van een ander door mededeeling ontvangt, en deze vindt men in de schepselen, doch ook weder in verschillenden zin; want in deze tweede soort van heiligheid neemt Christus, die ook mensch is, de eerste plaats in. Want Hij is op de allervolmaakste wijze en bij uitnemendheid een heilige, en dat wel om tweeërlei oorzaak; ten eerste wegens Zijn hypostatische vereeniging met de Goddelijke natuur, welke uit zich zelve heilig is. Vervolgens wegens het allervolmaakste karakter der heiligheid die aan Zijne menschelijke natuur metterdaad werd medegedeeld. Hierop doelt het woord; Hij heeft Hem den Geest gegeven niet met mate; en ook elders wordt Hij meermalen reeds als kind een heilige en rechtvaardige genaamd.

De tweede plaats wordt ingenomen door de kerk, welke is het mystieke lichaam van Christus, d.i. het geheel der uitverkorenen en der door den Heiligen Geest wedergeborenen. Hierop doelt: ik geloof eene heilige kerk. En eveneens worden de afzonderlijke geloovigen — die Christus door den Heiligen Geest zijn ingeplant, terecht en in eigenlijken zin heiligen genaamd; en dat wel in tweeërlei opzicht. Ten eerste met betrekking tot de heiligheid van Christus, die hun wordt toegerekend. In dit opzicht zijn wij hier op aarde even heilig als degenen die in den hemel zijn; dewijl de heiligheid van Christus aan al zijne leden in gelijke mate wordt toegerekend. Zoo worden wij zeer terecht genoemd heiligen in Christus Jezus, gelijk bijv. in dit hoofdstuk.

In de tweede plaats zijn wij heiligen, door de inklevende heiligheid, welke van het hoofd den ledematen toevloeit; waarover gesproken wordt: weest heilig, want ook Ik ben heilig. Wat deze heiligheid aangaat zijn degenen die in den hemel zijn heiliger dan wij, en in dit opzicht worden zij meer terecht bij uitnemendheid heiligen genaamd dan wij.

De derde plaats nemen zij in, die noch door toerekening noch door mededeeling heilig zijn, en toch heiligen worden genoemd en onder de heiligen worden gerekend. En dat waarom? Omdat zij uit de onreine wereld tot de gemeenschap der heiligen geroepen en aan Christus, die alleen alle heiligheid mededeelt, toegewijd en geheiligd zijn, en het belijden heiligen te zijn; ja ook eenige gelijkenis en teekenen van heiligheid hebben, die door den doop in hun vleesch zijn ingedrukt; gelijk in het vleesch der Israëlieten het teeken der heiligheid en van de dooding des vleesches, n.l. de besnijdenis, ingedrukt was; terwijl ze toch onbesneden en onrein van harte waren.

In dezen zin worden door den apostel allen die uit de wereld tot Christus geroepen zijn, en die Christus beleden hebben, en door den doop zijn verzegeld en niet door openlijken afval van Christus en Zijne kerk zijn afvallig geworden, onder den naam van heiligen begrepen, wanneer hij zegt: *aan al de heiligen* enz. Zoo werd ook het gansche Joodsche volk een heilig volk, een heilige natie genaamd, hoewel ze toch niet allen metterdaad en in waarheid heilig en door den Heiligen Geest vernieuwd waren. Wij kunnen deze heiligheid, eene sacramenteele heiligheid noemen, omdat alle degenen die in Christus naam gedoopt zijn in sacramenteelen zin heilig zijn; gelijk hij ook tot de Corinthiërs zegt, 1 Cor. 6, dat zij allen geheiligd zijn.

De vierde plaats bij deze heiligheid wordt ingenomen door alle onbezielde voorwerpen, die van het profane gebruik worden overgebracht tot een heilige plaats en gebruik, en Gode worden gewijd; hetgeen geschiedt door een Goddelijke en mystieke zegening en wijding. Want op deze zaken werd een zeker merkteeken gedrukt, waardoor zij verklaard worden niet langer profaan maar heilig te zijn, gelijk ook de kooplieden hunne koopwaren met hun zegel merken. Zoo spreekt men van heilige plaatsen, zooals de tempel; van heilige vaten, offeranden, en werden ook alle priesterkleederen heilig genoemd. Zoo zijn ook het brood en de wijn in het avondmaal en het water in den doop heilig. Want zij worden door de zegening waarmede zij geheiligd worden niet veranderd, wat hun wezen aan gaat (zooals de Roomschen zich inbeelden), maar hun conditie, staat en gebruik worden veranderd; en zoo is die mystieke inzegening, waarvan de vaders meermalen spreken, voor deze zaken als het ware een stempel en merkteeken, waardoor zij worden gewaarmerkt als heilig en tot het gebruik van heilige dingen bestemd; gelijk het water van den doop dient om te beteekenen en voor te stellen de reiniging van de zonden door het bloed van Christus, en het brood om te beteekenen het hemelsche brood, d.i. Christus.

Een duidelijk beeld hiervan vinden wij in het zilver en goud, waarvan de heilige sikkelen werden vervaardigd. Voordat de beeltenis van de zaken die zich in het heiligdom bevonden, zooals de staf van Aäron en de mannakruik, er op werd gestempeld, was het gewoon en onrein zilver en goud. Maar zoodra er het beeld en de gelijkenis van de voorwerpen uit het heiligdom ingedrukt waren, werden zij in zekeren zin heilig genaamd en beschouwd als van gewone wereldsche zaken veranderd te zijn in heilige en gewijde voorwerpen; niet omdat zij in hun wezen veranderd waren, maar alleen wat betreft hun staat en gebruik.

Nu verstaan wij de ware beteekenis van dit woord *ἅγιοι* (hagioi), heiligen en op welke wijze het van God wordt overgebracht op de geschapene dingen, zoodat hun iets van de heiligheid Gods wordt medegedeeld; en vervolgens wie de apostel bedoelde, wanneer hij zegt: al den heiligen, die te Philippi zijn. Dit is de korte samenvatting van wat wij over de heiligheid, door welke de menschen heilig worden genaamd, zeiden. Er is drierlei heiligheid, de eene sacramenteel; de andere waarachtig Goddelijk en toebehoorende aan Christus, Hem inklevende en aangenomen in den hemel (van eeuwigheid); de derde is de toegerekende heiligheid, die alleen aan Christus eigenlijk toebehoort.

Niet allen die het teeken van de eerste soort dragen, bezitten ook de tweede of zijn ook met de derde versierd, maar allen die de tweede deelachtig zijn, zijn ook door de derde waarlijk heiligen, zoowel voor God als voor de menschen; maar alle drie komen ons toe van Christus, dewijl Hij het is die de beschikking heeft over het sacrament, gelijk wij zien uit Ef. 5, hoewel Hij het uitdeelt door zijne dienaren. Hij is het ook die innerlijk door zijnen Geest ons wederbaart en heilig maakt; ja ten slotte ook zijne heiligheid ons toerekent.

In Christus Jezus. Door deze bijvoeging wordt aangeduid de bewerkende oorzaak* van de heiligheid, waarvan de apostel hier spreekt; deze is Christus Jezus. Want dat de eersten heiligen worden genaamd, dat hebben zij alleen te danken aan Christus, wien zij geheiligd zijn en in wiens naam zij gedoopt zijn. En dat de tweede soort waarlijk heiligen zijn, dat danken zij ook alleen aan Christus Jezus, die hen door zijnen Geest heeft wedergeboren en heilig gemaakt. En dat de derden het zijn, dat komt hun nog veel meer alleen van Christus toe, door wiens toegerekende heiligheid zij waarlijk heilig zijn voor God. Want door deze heiligheid, waarmede wij als met een kleed omhangen zijn, worden al onze onreinheden bedekt. Hij voegt er dus terecht aan toe: in Christus Jezus. Deze bijstelling bevat in zich een zekere tegenstelling, die er is tusschen de Mozaïsche heiligheid naar de wet, en de Christelijke heiligheid. De eerste werd verkregen door de wet en was beperkt tot de Israëlieten, deze wordt verkregen van Christus en strekt zich ook uit tot de heidenen. Daarom schrijvende tot de heidenen noemt hij hen heiligen in Christus. De Scholia 1) teekenen hierbij aan: er waren ook Joden die zichzelf heiligen noemden, maar aan dezen schrijft hij niet, doch aan degenen die heilig zijn in Christus Jezus. De brief is dus gericht aan de gemeente der Philippensen, d. i. aan al de heiligen die te Philippi waren.

Hij gebruikt deze uitdrukking ook met het oog op het hoofddoel dat hij zich voorstelt, n.l. de volharding, alsof hij zeide: gijlieden

1) Scholia, het meerv. van Scholion, komt zoowel voor in het Grieksch als in het Latijn. Men verstaat er onder korte verklarende opmerkingen, welke de vaders gevoegd hebben bij den tekst der H. S. en van de meeste werken der oudheid. Men zou ze het best kunnen vergelijken met onze kantteekeningen. Zoo schreef Hugo de Groot kantteekeningen bij de boeken van het O. T. Bengel zijn Gnomon op het N. T. Zanchius doelt hier natuurlijk op andere werken van dien aard, uit den tijd der Scholastieken en vroeger, zooals o. a. Porphyrius, die pl.m. 300 j. na Chr. leefde en vele scholia bij den tekst der H. S. voegde. DE VERTALER.

zijt heiligen in Christus Jezus, niet in Mozes, noch door de wet, maar in en door Christus; laat daarom niet toe dat gij door verleiders op eenige wijze afgevoerd wordt van Christus tot Mozes, even alsof de wet noodzakelijk was tot uwe heiligheid en zaligheid (want de gerechtigheid is niet door de wet, anders ware Christus tevergeefs gestorven); maar blijft en volhardt in de gemeenschap van Hem, in en door Wien alleen gij heilig zijt, dat is Jezus Christus.

Dit stelt hij van de gemeente aan welke hij schrijft in het algemeen, en voegt er aan toe: *met de opzieners en diakenen.*

Van de gemeente der Philippensen in haar geheel, welke hij aanduidde met den naam van heiligen, gaat hij nu over op degenen, door wien de kerk geregeerd wordt, dat zijn de opzieners en diakenen; door genen werden Woord en sacramenten en tucht, door dezen de aalmoezen bediend. Tweeërlei geeft hij hierdoor te kennen. Ten eerste dat hij deze vermaningen en opwekkingen, onderrichtingen en vertroostingën niet minder aan de opzieners en diakenen dan aan de gemeente in haar geheel richtte, omdat ook zij er behoefte aan hadden. Ten tweede, dat gelijk de opzieners en diakenen er niet kunnen zijn zonder de overige schare, zoo ook het volk niet buiten zijn opzieners en diakenen kan, maar dat allen te zamen vereenigd de kerk vormen; daarom zegt hij: de heiligen met de opzieners en diakenen. Over den rang en het karakter der bedieningen hebben wij gesproken bij den brief aan de Efeziërs, hst. 4. Hier behoeven wij, om de bedoeling van den apostel goed te verstaan, over deze woorden slechts weinig te zeggen.

Episcopus (opziener) is een Grieksch woord, maar het wordt ook in het Latijn gebruikt, zoodat het ook een Latijnsch woord is geworden, daar ook Cicero het gebruikt (ad Atticum, libr. 7, epist. 10). Episcopus is afgeleid van episcopēin (ἐπισκοπεῖν), dat beteekent nauwlettend ergens op toezien niet alleen, maar ook dat gij zorg draagt voor de dingen waarnaar gij een onderzoek hebt ingesteld, en dat gij hen voor uwe rekening neemt; hetzij dan dat dit betrekking heeft op wereldsche of op heilige zaken. Zoo is een medicijnmeester de episcopus, de opziener van zijn zieken, daar hij hen bezoekt en zorg voor hen draagt. Daarom noemt Galenus hen meermalen opzieners, en wanneer zij de zieken bezoeken zegt hij, dat zij opzicht over hen nemen. Zoo werden ook de stadsverzoekers (praefecten), die het toezicht hadden over alle dingen en er voor zorgden dat ieder het zijne ontving en dat niemand gebrek leed, zoowel door de Grieken als door de Romeinen episcopi ge-

naamd. Hector wordt door Homerus in het vijfde boek van de Ilias de opziener (episcopus) van Troje genaamd, omdat hij deze stad verdedigde en het opzicht over haar had. De Atheners, die naar verschillende landstreken gezonden werden om een onderzoek in te stellen, en wat er omging aan den koning te melden, opdat deze in alle zaken zou kunnen voorzien, werden ook episcopi, opzieners genoemd. Wij noemen hen inspecteurs. Cicero schrijft in dezen zin over zichzelf (ad Atticum, libr. 7, Epist. 10). Pompejus, zegt hij, wil mij tot een opziener hebben over geheel Campanië en de zee-kusten. Insgelijks wordt dit duidelijk geleerd in de Pandecten, libr. 50, Tit. 4, waar gehandeld wordt over de bedieningen en eere-ambten; want zij worden terecht opzieners genoemd die het toezicht hebben over de brooduitdeeling en de overige levensmiddelen, die den burgers van den staat tot hun dagelijksch onderhoud onmisbaar zijn.

Iedere opzichter in het algemeen dus, die zorg voor anderen draagt, werd een opziener genaamd. Maar later is deze naam beperkt geworden tot het terrein der heilige en kerkelijke zaken; zoodat zij alleen opzieners genoemd werden, die de zorg hadden voor de kerk zoowel in de leer, als in den wandel, tot eeuwige zaligheid. In dezen zin is Christus de eerste en ware opziener der gemeente, 1 Petr. 2: maar gij zijt nu bekeerd tot den Herder en Opziener uwer zielen.

Vervolgens zijn allen die de zorg en verantwoordelijkheid hebben om de kerk te institueeren en tot het eeuwige leven te besturen opzieners genoemd of men zou ze terecht zoo hebben kunnen noemen. Want ook met betrekking tot Judas, die Christus heeft verraden, past Petrus in Hand. 1 het woord van den Psalmist toe: en een ander neme zijn opzienersambt; omdat hij een Apostel geweest was en het Evangelie bediend had, hiermede erkennende dat de Apostelen opzieners waren. En 1 Petr. 5: de ouderlingen die onder u zijn vermaan ik, die een mede-ouderling ben. Want ouderlingen en opzieners waren dezelfde personen, maar men was algemeen gewoon om de apostelen, met behoud van hun eigen titel van apostelen, opzieners (episcopi) te noemen, wanneer hun de zorg over bepaalde gemeenten opgedragen was; zoo noemt Paulus Timótheüs en Titus opzieners; zoo noemt hij in Hand. 20 de bestuurders van de kerk van Efeze opzieners, wanneer hij zegt: hebt acht op de kudde, over welke u de Heilige Geest tot opzieners gesteld heeft, om de Gemeente Gods te weiden. Dat ten tijde van de apostelen dezelfde personen opzieners en ouderlingen genoemd werden, blijkt verder

ook uit Hand. 20. Lucas laat voorafgaan : en Paulus heeft de ouderlingen der gemeente van Efeze ontboden. Paulus zelf noemt hen daarna opzieners ; datzelfde blijkt ook hier, want hij schrijft aan meerdere opzieners, die te Philippi waren. Er was dus niet één opziener, die over de gansche gemeente stond. Alle verzorgers zijn dus opzieners. En indien sommigen opzieners waren geweest en anderen ouderlingen, zou het te verwonderen zijn dat hij aan de diakenen schreef met weglating van de ouderlingen. Daarom zijn opzieners en ouderlingen dezelfde personen. Dat blijkt ook uit de brieven aan Timótheüs en Titus. 1 Tim. 5 en Tit 1 : stel tot ouderling aan wie onberispelijk is ; want een opziener moet onberispelijk zijn.

Verder is de naam opziener een naam, die op een ambt of bediening doelt. Want opzicht hebben (*ἐπισκοπεῖν*) wil zeggen met gespannen aandacht toezicht houden op de behoeften der kerk en er met bekwamen ijver in voorzien ; haar voeden door woord en sacramenten, op het leven en zeden toezicht oefenen, en door de christelijke tucht terechbrengen. Dit beteekent de naam opziener ; want het voorzetsel op (*ἐπι*) wijst op een ingespannen aandacht der ziel. Doch de naam ouderling doelt op den leeftijd en de waardigheid. Want de zoodanigen zijn meer geschikt voor de bediening dan de jongeren.

Wat wij gezegd hebben aangaande de opzieners en ouderlingen is ook het gevoelen van Hieronymus : in den tijd der apostelen waren dezelfde personen die ouderlingen waren ook opzieners, (Tom. 2 van zijn brief aan Oceanus) ; insgelijks nog breedvoeriger in zijn Epist. a. d. Enagrium ; en deel 1 capit. 1 van zijn Epist. ad Titum, waar hij zeer nauwkeurig over deze zaak handelt en ook deze plaats uit den brief aan de Phil. aanhaalt.

Dat echter in later tijd uit het geheele college der ouderlingen één verkoren is die in het bestuur der kerk boven allen stond, is volgens Hieronymus geschied, opdat de zaden van scheuringen zouden weggenomen worden ; en dit is ook veeleer voortgevloeid uit een gewoonte der kerk, dan uit Goddelijke overlevering. Dit alles blijkt uit wat Hieronymus schrijft, die echter de gewoonte niet veroordeelt, daar hij meent dat ze veeleer heilzaam is en noodzakelijk, opdat er goede orde zij in de kerk.

Voeg hierbij dat het in Gods Woord niet verboden wordt. Indien dus de kerken hierin vrij zijn, kunnen zij uit het gansche college van ouderlingen een verkiezen, die meer in bijzonderen zin voor de

gemeente zorg draagt en het bestuur heeft, gelijk de consul in den senaat op staatkundig terrein. En om hem van de anderen te onderscheiden kan deze in bijzonderen zin Opziener (*episcopus* = bisschop) of superintendent of inspector of wel met eenigen anderen naam genoemd worden. Ongetwijfeld mag de eenheid der kerk om dergelijke titels en verschil in namen niet verbroken worden. Maar wel hebben wij te strijden over de zaken zelve, nl. de macht der opzieners : wat hun al dan niet geoorloofd zij. Doch daarover wil ik nu niet handelen. Het is genoeg te hebben aangetoond wie de apostel met den naam van opzieners bedoelt, nl. allen die opzicht hebben in de gemeente der Philippensen, onder welken ik niet alleen versta degenen, die in de stad woonden, maar ook in het omliggende land. Want als hij spreekt van Philippi is dit een synecdoche en bedoelt hij ook het gewest daaromhenen. Want deze brief heeft evengoed betrekking op de heiligen, opzieners en diakenen die op het land, als op degenen die in de stad woonden.

Men kan velerlei vragen opwerpen met betrekking tot de opzieners, over hun opeenvolging, macht, verkiezing enz., doch daarover spreken wij elders. Ik kom nu tot den tweeden naam, dien van diakenen.

De naam *diakenen*, welke afgeleid is van dienen, regelen, heeft in de Schrift eene dubbele beteekenis. De eene in het algemeen genomen voor elken dienst, zoowel in burgerlijke als in kerkelijke zaken. In Rom. 13 wordt de overheid *διακονος* (*diakonos*) genoemd : want er is geene macht dan van God. In Efez. 5 noemt Paulus zich een dienaar (*diaconus*) van het Evangelie. Ja in Rom. 15 noemt hij Christus zelf een dienaar der besnijdenis. In deze beteekenis is de naam diaken als het ware het algemeene geslacht, hetwelk daarna in verschillende soorten wordt verdeeld, wanneer hij wordt toegepast op Christus, en de apostelen en de overheden en de verzamelaars en uitdeelaars der kerkelijke gaven. In het bijzonder wordt deze naam gebruikt voor degenen, die staan over het verzamelen en uitdeelen van aalmoezen in de kerk. Van de zoodanigen waren er zeven, waarvan wij lezen in Hand. 6. In deze beteekenis wordt het hier door Paulus gebruikt, gelijk ook meermalen elders. Rom. 12, 1 Tim. 3 en 5. Dat de apostel hier met nadruk over hen spreekt blijkt uit het koppelwoord : *en* ; hij zegt : met de opzieners en diakenen. Hij onderscheidt dus tweeërlei personen. De scholèa vragen waarom de apostel hier de diakenen nadrukkelijk met de opzieners te zamen noemt, dewijl het geen gewoonte was om brieven aan de diakenen te schrijven, maar alleen aan de gemeenten en de ouder-

lingen. Zij antwoorden hierop: omdat zij zelve Epaphroditus gezond hadden met gaven en aalmoezen tot Paulus. Hij wilde hun dus dankzeggen.

Maar er zijn andere oorzaken van meerder gewicht. De eene is dat hij hun dienst in de gemeente hoogschatte, daarom voegt hij hen samen met de ouderlingen. De tweede, dat in deze beide diensten nl. opzieners en diakenen het gewone bestuur der kerk was gelegen; de opzieners zorgden voor de zielen, voor de bediening des Woords en der sacramenten met de oefening der tucht; de diakenen voor de lichamen der armen; gene behandelen de geestelijke dingen, deze de tijdelijke en die tot dit leven behooren, gelijk de apostel schrijft aan de Corinthiërs. Want ook deze dienst is in de kerk onmisbaar, want de lichamen der heiligen zijn tempelen des Heiligen Geestes. Zij mogen dus niet veronachtzaamd worden, maar zij moeten worden verzorgd en met eere behandeld. Christus heeft deze beide soorten van kerkelijke bediening ingesteld. Hij had elf apostelen die het Evangelie predikten en Judas, die behalve de prediking van het Evangelie ook de geldelijke zaken beheerde; tot zijn eigen verderf en ondergang. De apostelen namen in den beginne beide diensten waar, maar toen het eene het andere in den weg stond, hebben zij diakenen aangesteld, die een bepaalde opdracht hadden, onderscheiden van die der apostelen, zooals blijkt uit Hand. 6. Dit was de eenvoud van de vroegere apostolische kerk. Maar toen het getal der geloovigen zich uitbreidde en de opzieners al den last niet alleen konden dragen, om Woord en sacramenten te bedienen en tegelijk ook toezicht te hebben op aller wandel en de kerkelijke tucht uit te oefenen, hebben zij zich een nieuw soort van opzieners toegevoegd tot de oefening van de kerkelijke tucht, die wel niet het Woord bedienden, maar toch toezicht hielden op het leven en te zamen met de opzieners, die in het Woord arbeidden, de regeering der kerk voor hunne rekening hadden. Breedvoerig wordt over hen gehandeld in het boek van Tertullianus: Apologeticum. Op deze onderscheiding van de ouderlingen pas ik het woord toe van den brief aan Tim. hoofdstuk 5: de ouderlingen die wel regeeren moeten dubbele eer waardig geacht worden, voornamelijk die arbeiden in het Woord. Want de apostel wijst op twee soorten van ouderlingen. Tot op dien tijd had het alles behoord tot het apostolische ambt.

Dat er later zooveel verschillende kerkelijke ambten bijgevoegd zijn, kan ten deele worden geduld door den nood der tijden, maar

ten deele niet worden goedgekeurd, mag het omdat zij zoowel tot tyrannie in de kerk als tot bijgeloof leiden. Daarom heeft men zich in onze kerken zeer terecht moeite gegeven om tot den eenvoud der apostelen terug te keeren.

Dit zij genoeg over degenen aan wie de brief is gericht.

Nu volgt de gewone apostolische en waarlijk Evangelische groetenis:

Vs. 2. *Genade zij u en vrede, van God onzen Vader, en den Heere Jezus Christus.*

Deze begroeting behoeft geen wijdloopige verklaring. Het is allen bekend dat met het woord *genade* bedoeld wordt Gods vrije gunst, die de fontein is van alle zegeningen, zoowel lichamelijke als geestelijke; ik bedoel die oneindige en vrije liefde Gods waarvan Johannes spreekt, hs. 3: Want alzoo lief heeft God de wereld gehad enz. Welke liefde of welgevallen ook genade genoemd wordt, omdat zij geheel om niet wordt betoond. Waaruit volgt dat ook alle weldaden, welke ons uit haar toekomen (want zij vloeien er allen uit voort) genadeweldaden zijn, en ons niet naar verdienste, doch uit genade geschonken worden.

Met het woord *vrede* worden bedoeld al de overige goederen, zoowel die tot het tegenwoordige, als die tot het toekomstige leven behooren; waaronder in de eerste plaats begrepen zijn de vrede des gemoeds, de wedergeboorte, vrede en vreugde in den Heiligen Geest, kortom een zalige opeenvolging van allerlei goederen. Want den vromen, die deel hebben aan de genade Gods, waarvan hij eerst heeft gesproken, werken alle dingen mede ten goede (Rom. 8). En hierop doelden ook de Hebreëen, wanneer zij elkander groetten met de gewone groetenis: schenim, uhenim, vrede zij ulieden, d. i. mogen alle dingen u ten goede toekomen. Wanneer dus de apostel ons genade en vrede toebidt, wenscht hij ons toe alle goeds en de bron en oorzaak van alle goeds, en vervolgens de vrucht er van; wie de genade Gods deelachtig is, dien zal geen vrede ontbreken; doch zonder de genade Gods, is de vrede geen vrede. De goddeloozen hebben geen vrede zegt God, Jes. 57.

Doch vanwaar komen genade en vrede? Niet van Mozes, noch van de wet, niet van ons zelve, doch in de eerste plaats van God den Vader; deze is de bron zoowel van de geheele Goddelijke natuur als van alle genade en vrede. Vervolgens van Jezus Christus als Middelaar; in Hem en door Hem is alle genade en vrede,